

๒๓. สิ่งที่เราเห็นสารย่อมไร้แก่นสาร

The Infinity Essence Refers to Absurdism

ขอน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

In Honor of the Blessed One of the Fully Enlightened One

By Nithee Siripat – Siripat.com and Academiae Network, 2016

ความสำคัญของบทความ

ความเข้าใจที่ถูกต้องในการคิดพิจารณาสภาวะธรรมหรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นรอบตัวเรา ให้ถูกต้องตามสภาพที่เป็นจริง โดยไม่เข้าไปจับต้องปรุงแต่งใดๆ ในสิ่งเหล่านั้นเลย ย่อมเป็นการสร้างปัญญาความรอบรู้ที่ถึงต้องตาม “กฎธรรมชาติ” ไม่เป็นไปตามอำนาจครอบงำแห่งโลกธรรมใดๆ ทั้งสิ้น เพราะ “อรรถธรรมแห่งการปฏิบัติธรรม” หรือการประพฤติพรหมจรรย์ในพระธรรมวินัยนี้ คือ ความหลุดพ้นจาก “โลกียธรรม” ทั้งสิ้น เพื่อเสวยวิมุตติสุขใน “โลกุตตรธรรม” โดยปรมาตม์ โดยไม่สงสัยลังเลใดๆ ในธรรมแห่งการปฏิบัติ นั้น เพราะฉะนั้น ในบรรดา “สังขตธรรม” ทั้งหลายจึงไม่ใช่สิ่งที่เป็น “แก่นสารแห่งชีวิต” ไม่ใช่ “อสังขตธรรมแห่งนิพพาน” ในบรรดาปัญญาญาณทั้งหลายที่เข้าถึงได้ “สัจภาวะแห่งนิพพาน” นั้น ย่อมเกิดจากปัจจัย ๒ ประการ ได้แก่ (๑) **ปัญญาเห็นธรรม-อภิญญา** และ (๒) **ปัญญาตรัสรู้ธรรม-สัมโพธิญาณ** เพื่อการบรรลุถึง “พระนิพพาน” อันเป็นจุดหมายสูงสุดแห่งการปฏิบัติธรรม ด้วยเหตุนี้ อะไรเป็นแก่นแท้แห่งพระสัทธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า และอะไรเป็นเพียงแค่กระพี้เปลือกไม้ อันเป็นบาทฐานสนับสนุนให้การปฏิบัติธรรมดำเนินไปอย่างถูกต้องตาม “หลักมัชฌิมาปฏิปทา” และ “อริยมรรคมีองค์ ๘” เพื่อให้เข้าถึง “อริยสัจ ๔” อันหมายถึง “โลกุตตรธรรม ๘” ได้แก่ **อริยมรรค ๔-อริยผล ๔-นิพพาน ๑** ผู้ปฏิบัติธรรมต้องสามารถคิดพิจารณาแยกแยะได้อย่างถูกต้องตามเป็นจริงเสมอ ด้วยความไม่ประมาทในการใช้ปัญญาในการเจริญภาวนากรรมฐาน ฉะนั้น การชำระไตรสิกขาให้บริสุทธิ์สมบูรณ์เพื่อการบรรลุถึงบรมธรรมสูงสุดหรืออมตธรรมแห่งนิพพาน นั่นคือ การทำลายความยึดมั่นถือมั่นแห่งตัวตน ที่เรียกว่า “อัตตาทนินเวส” ให้สิ้นไป ด้วย “อนัตตานุปัตสสนา-ยถาภูตญาณทัสสนะ” นั้นเอง.

บทความที่ ๒๓ ประจำปี ๒๕๕๕ – สิ่งที่เราใฝ่ฝันอยากใฝ่ฝัน

ถ้าจิตที่ยังไม่ได้พัฒนาอบรมอย่างถูกต้องนั้น ย่อมเป็นจิตที่ด้อยคุณภาพ ไม่แข็งแรงอาจหาญที่จะสู้กับอุปสรรคปัญหาต่างๆ ได้ ชอบเลือกในสิ่งที่ผิด ซึ่งตรงกันข้ามกับกระแสแห่งอริยมรรค หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การเป็นจิตของพระอรหันต์ผู้อยู่เหนืออิทธิพลของโลกธรรมทั้ง ๘ อย่าง ได้แก่ **ลาภ-เสื่อมลาภ-ยศ-เสื่อมยศ-สรรเสริญ-นิินทา-สุข-ทุกข์** คำว่า “ทุกข์” (ทุกข์ตา) นั้น เป็นคำที่มีนัยสำคัญมาก เพราะเป็นคุณสมบัติแห่งวิบากกรรม ที่กำหนดเส้นทางแห่งการดำเนินชีวิตในภพปัจจุบันเป็นต้นไป (อุปตติภพ) คือ มีชีวิตเป็นไปเพราะความไม่รู้แห่งอวิชชา หมายถึง (๑) **ไม่รู้อริยสัจ ๔** (๒) **ไม่รู้ความจริงด้วยเหตุและผลในกาลทั้ง ๓** และ (๓) **ไม่รู้เหตุผลในปฏิจาสมุปบาท** (อิทัปปัจจยตา) รวมเป็น ๘ อย่าง ที่เรียกว่า “อวิชชา ๔-อวิชชา ๘” ที่ปลุชนทั่วไปไม่ยอมทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งให้ถึงแก่นแท้แห่งธรรมชาติดังกล่าวนี้ “อวิชชา” เหล่านี้ย่อมครอบงำปัญญาไม่ให้เจริญงอกงามตามวิถีของ “**มัชฌิมาปฏิปทา**” หรือ “**อริยมรรคมีองค์ ๘**” ความวินาศฉิบหายจึงเกิดขึ้นในชีวิตไม่สิ้นสุด เพราะความไม่เข้าใจในหลักดำเนินชีวิตอันประเสริฐอย่างแท้จริง เดินผิดทาง คิดผิดทาง พุคผิดทาง และทำผิดทาง อันเป็นทางทั้งหลายแห่งพระอริยเจ้าทั้งหลายต่างสรรเสริญ ต่างพากันประกอบกรรมต่างๆ ด้วยความประมาท และนำหรือประกอบความทุกข์มาสู่ตนในที่สุดแล้วถึงงเส้นทางชีวิตไม่รู้จบ เกิดอาการทวาริตใน ๓ อย่าง แห่งการประกอบกรรมฝ่ายอกุศล คือ กายทุจริต ๓-วจีทุจริต ๔-มโนทุจริต ๓ ที่เรียกว่า “**อกุศลกรรมบถ ๑๐**” ก็ให้ลำดับทบทวนความจริงแห่งชีวิตที่เวียนว่ายตายเกิดใน “**สังสารทุกข์แห่งวัฏฏะ**” หรือ “**สังสารจักร**” (ภวัจกร) นี้ คือ **วงเวียนกิเลส-วงเวียนกรรม-วงเวียนวิบาก** ฉะนั้น “อวิชชา” ทำให้เกิดกิเลสตัณหา ความทะยานอยาก ความยึดมั่นถือมั่น ที่เป็นเหตุให้เกิด “**กรรมภพ ๓**” ได้แก่ **กายกรรม ๓ วจีกรรม ๔ มโนกรรม ๓** ที่ชักนำชีวิตไปสู่สังกิเลสทั้งหลาย ได้แก่ “**โศกะ-ปริเทวะ-ทุกข์-โทมนัส-อุปายาส**” นั่นเอง ให้คิดพิจารณาถึงความจริงในข้อนี้ ให้เห็นแจ้งรู้จริงในชีวิตของตนขณะนี้ให้ได้ พิจารณาให้จิตใจเป็นอิสระจากกิเลสทั้งหลายเหล่านี้ด้วยทั้งสติและปัญญา (สติสัมปชัญญะ) แห่งตนเท่านั้น ในอันดับต่อไป อะไรคือเครื่องในการกำจัดกิเลสเหล่านี้ ก็ต้องเริ่มต้นด้วยการทำความดีแห่งกุศลกรรมทั้งหลาย ได้แก่ **ศีล-สมาธิ-ปัญญา** อย่าได้ขาดช่วงแม้ลมหายใจขณะเดียวเพื่อให้สร้าง “**สติสัมปชัญญะ**” ที่สมบูรณ์ นั่นคือ “**สติปัญญา**” ตัวจิตผู้พิจารณาและแก้ไขปัญหาชีวิตทุกอย่างโดยไม่ประมาทในการใช้ปัญญา (อัปมาตะ) เมื่อศีลบริสุทธิ์แล้ว กายกรรม-วจีกรรม ก็ย่อมบริสุทธิ์ ปัจจัยทั้ง ๒ ประการนี้ ทำให้เกิดปัญญาวริสุทธิ มี “**ญาณทัสสนวิสุทธิ**” รู้แจ้งเห็นจริงในอริยมรรคเป็นที่สุด (อริยสัจ ๔-อริยมรรคมีองค์ ๘-อิทัปปัจจยตา) พิจารณาเห็นสังขธรรมในกาลทั้ง ๓ (อดีต-อนาคต-ปัจจุบัน) ที่เป็นเหตุเป็นผลสืบเนื่องกันไป ในสังสารจักร ที่กลายเป็นสังสารทุกข์ของมวลมนุษย์ทั้งหลาย ด้วยเหตุนี้ ผู้ฝึกตนให้รู้เท่าทันกิเลสทั้งหลาย จึงหลุดพ้นจากวัฏฏะดังกล่าวนี้ได้จริง แต่ผู้ด้อยปัญญายอมตกเป็น “**เหยื่อแห่งวงจรกิเลส-กรรม-วิบาก**” นี้ ฉะนั้น ข้อคิดคำแนะนำที่ชี้ทางให้พ้นทุกข์ ดูเหมือนง่าย ๆ เป็นสามัญแก่มนุษย์ทุกคน แต่ผู้ที่จะเข้าใจรู้แจ้งอย่างถ่องแท้ นั้นมีน้อยมาก เพราะเป็นเรื่องทำได้ยาก ฝืนทางวิถีชีวิตตาม

กระแสโลกที่พากันหลงทาง จนทำให้สังคมวิบัติ (คติวิบัติ) เหล่านี้ มองเห็นผู้ทางศีลทางปัญญาเป็นตัวตลกที่เรียกว่า “สัตว์บุรุษ” ส่วนพวกทรงศีลจอมปลอมก็มีอยู่เยอะ พวกหน้าด้านผู้เก๋อยากแห่ง “อสังขี” ประพฤติศีลชั่ว กลับเป็นที่ชื่นชมของหมู่คนไร้ปัญญาในสังคม เรื่องนี้ขอให้มีปัญญาเป็นที่พึ่งของชีวิตจึงจะเห็น “สังจธรรมแห่งชีวิต” ให้มีความจริงด้วยสุจริต ๓ อย่าง คือ **กายสุจริต ๓-วจีสุจริต ๔-มโนสุจริต ๓** ให้ถือครองถึง **สังจบารมี-สังจบอุปบารมี-สังจบปรมัตตบารมี** ให้พิจารณาถึงเรื่อง “ทศบารมี-บารมี ๑๐” เพื่อให้ดำเนินกุศลกรรมถึงความเป็นพุทธะ (ปัญญา-กรุณา) เพราะฉะนั้น ผู้เป็นพุทธมามกะทั้งหลายจึงไม่ควรหลงทางหลงทิศออกจากเส้นทางสายกลางแห่งปัญญา (มัชฌิมาปฏิปทา) พึ่งระลึกอยู่เสมอว่า ปัญญาเป็นอริยทรัพย์เกิดอยู่ในจิตไร้สำนึกใต้ที่สะสมข้ามภพข้ามชาติในจิตของมนุษย์ ที่เรียกว่า “อริยทรัพย์ ๗” ได้แก่ **ศรัทธา-ศีล-หิริ-โอตตปปะ-พาหุสัจจะ-จาคะ-ปัญญา** คุณธรรมหรือความดีที่ประเสริฐเหล่านี้ ย่อมกลายเป็นทุนในการสร้างสมความดีให้ยิ่งขึ้นไปอีกอย่างไม่สิ้นสุด ไม่ว่าจะเป็นธรรมฝ่ายโลกียะหรือโลกุตระก็ตาม สิ่งนี้คือความจริงหรือสังจธรรมที่คนส่วนใหญ่มองข้าม ได้ด้วยความไร้ปัญญาเห็นธรรม (ดวงตาเห็นธรรม-ธรรมจักขุ) หรือด้วย “**ความประมาทแห่งอัปมาทะ**” นั่นเอง หลักปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาตนเองของพระพุทธเจ้า (การพึ่งตนเองได้) เริ่มต้นจากข้อปฏิบัติทั่วไปในการดำเนินชีวิตให้บริสุทธิ์จนกลายเป็น “**ศีล-สมาธิ-ปัญญา**” (ไตรสิกขา) โดยถือปฏิบัติตาม “**หลักมัชฌิมาปฏิปทา-อริยมรรคมีองค์ ๘**” โดยทำให้เป็นกิจวัตรในชีวิต ให้เห็นความเป็นจริงตามธรรมชาติหรือกำหนดแห่งธรรมคา (กฎธรรมชาติ) คือ “**สังจธรรม-ความจริง**” จนถึง “**อริยสังจธรรม-โลกุตระธรรม**” เป็นที่สุดโดยปรมัตต์ อย่างไรก็ตาม คำว่า “**ชีวิต**” ต่างมีนัยเป็น ๒ อย่าง ได้แก่ (๑) **ทุกข์กับสุข (๒) ชั่วกับดี** หรือที่เรียกว่า “**สังสารทุกข์-ทุกข์**” ที่เวียนว่ายตายเกิดไม่สิ้นสุดที่เป็นวิถีแห่งชีวิตของสัตว์ทั้งหลาย ฉะนั้น คำว่า “**พุทธะ**” จึงอยู่เหนือระดับนัยของคำว่า “**ชีวิต**” เพราะเป็นภาวะแห่งความสงบสุขอย่างแท้จริงและยั่งยืนตลอดไป ไม่มีการเกิดและ “**การดับอีกแห่งภวจักร**” หรือ “**สังสารจักร**” การดับชีวิตในครั้งสุดท้ายแห่ง “**ความเป็นพุทธะ**” จึงเรียกว่า “**การดับขั้นปรีนิพพาน**” (ชีวิตสมมติ) ซึ่งเป็นความไม่ติดยึดอยู่กับวัฏฏะ (วิวัฏฏะ) ไม่มีอุปาทิขั้น ๕ (ขั้นชวินิมุต) อีกต่อไป คำว่า “**หลุดพ้น**” จึงไม่ได้หมายถึง การนั่งหลับตาให้กายใจสงบเท่านั้น แต่ต้องประกอบด้วยปัญญาและเหตุผลเป็นสำคัญ คือ ความสงบทั้งจิตวิญญาณกับปัญญา จนยกระดับไปสู่ความว่างเปล่า ความไม่มีอะไรที่ต้องไปยึดเหนี่ยวผูกพันเอาไว้กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นการประกอบทุกข์ให้ตน ที่เรียกว่า “**อนัตตตา-สัญญาตา**” จิตทำหน้าที่พิจารณาโดยมีใจเป็นประธาน (สติสัมปชัญญะ) สิ่งที่สุดเกิดขึ้นในใจ คือ “**ปัญญาที่เป็นดังแสงสว่าง**” (ญาณทัสสนะ) เป็นประทีปนำทางให้หลุดพ้นจากกิเลสทั้งหลาย (ญาณทัสสนวิสุทธิ) ไม่ใช่การไปนำเอาสิ่งที่ไร้แก่นสารมาเป็นแก่นสารในชีวิตในจิตใจว่าเป็นทางแห่งปัญญาที่ประเสริฐ สิ่งไร้แก่นสารทำให้ขาดสติสัมปชัญญะ ผูกมัดจิตไว้กับฝ่ายโลกียะธรรม (โลกธรรม) เพราะไม่กอบด้วยปัญญา (อวิชา-โมหะ-อโยนิโสมนสิการ) คิดไม่ได้ คิดไม่ออก คิดไม่ถึง ในบรรดาสิ่งที่ควรเป็นตาม “**กฎธรรมชาติ**” ทำให้ไม่เข้าใจวิถีชีวิตอย่างแท้จริง ทำให้เสียเวลาคิด จิตจึงสหระคด้วย “**สังกิเลสทั้งหลาย**” ได้แก่ “**โสกะ-ปริเทวะ-ทุกข์-โทมนัส-อุปายาส**” มากบ้างน้อยบ้างสลับกันไป ปัญญาเห็นธรรม (ธรรมฐิติญาณ-ยถาภูตญาณ-สัมม

ทัศนนะ) จึงไม่เกิดขึ้นตามสภาวะที่แท้จริง เมื่อจิตผูกพันอยู่กับสิ่งที่ไม่มีแก่นสาร (สังขตธรรม) จิตนั้นเลยไม่มีค่า ไม่ใช่ความจริงแท้ตาม “กฎธรรมชาติ” (ปัจจุอาการ) และยอมเป็นการหลอกลวงตัวเองในที่สุด ถ้ามั่นเป็นความจริงตามที่ตนเองคิดเอง (ทิฏฐิ-ทิฏฐุปาทาน-อัตตวาทุปาทาน) อันไม่ใช่ “สัมมาทิฏฐิ” ไม่ใช่ “สัมมาสังกัปปะ” จึงไม่เกิดปัญญาที่ถูกต้องตามเป็นจริง ความไร้แก่นสารจึงเป็น “ต้นเหตุแห่งอวิชชา” (ตัวกู-ของกู หรือ อุปาทานขั้น ๕ เป็นทุกข์) ไม่รู้จักปล่อยวาง แข่งดีแข่งเด่น เอาชนะกัน อันนำมาซึ่งความเบียดเบียนกันในที่สุด พยาบาทกันในที่สุด หากความสงบได้ยากในชีวิต (ราคะ-โทสะ-โมหะ-ภย = อคติ ๔) เมื่อพิจารณาอย่างละเอียด ก็ดูเหมือนว่าจะเป็นเรื่องง่ายๆ ใครก็เข้าใจได้ แต่ก็พากันเข้าใจไม่หมดจริง หลอกตัวเองมากกว่าว่าเข้าใจหมดแล้ว สุดท้ายก็จมอยู่ใน “สังสารทุกข์” เหมือนเดิม คิดปรารถนอยากรู้ใหม่อีก เอาให้ดีกว่าเดิมจากชาติที่แล้ว คือ จมอยู่กับกองขี้เหมือนเดิม เอาดีไม่ได้เลยสักนิด ก้อนเวียนอยู่กับเรื่องเก่าๆ อีก หนีจากมันไม่พ้น ไปจากมันไม่ได้ เพราะไม่มีปัญญาเป็นธรรมใน ๔ อากาโร ได้แก่ (๑) **เห็นไม่เที่ยง เป็นเที่ยง** (๒) **เห็นทุกข์ เป็นสุข** (๓) **เห็นอนัตตา เป็นอัตตา** และ (๔) **เห็นไม่งาม เป็นงาม** (หลงรูปกายยึดมั่นเป็นตัวตน) การพิจารณาองโลกเบียดๆ เป็นดี (ไม่มีปัญญาเห็นนามรูปโดยไตรลักษณ์-ธรรมจลิตี-ธรรมนิยาม ๓) คือ ความโศกเศร้าของสัตว์ทั้งหลายผู้เป็นเจ้าการใหญ่ในวัฏฏะ แล้วคนเหล่านี้จะเห็นแก่นแท้ของพระสัทธรรมได้อย่างไร เพราะยอมแพ้ต่ออำนาจกิเลสทั้งหลาย ทำเหมือนว่าจะชนะกิเลส พอเอาเข้าจริงๆ ไม่มีทำอะไรรว่าจะได้ดีเลย “สังสารทุกข์แห่งวัฏฏะ” เข้าครอบงำอำยิจิตใจเช่นเดิม จิตใจปวงไม่มีที่จะอยู่ หาที่สงบไม่ได้ มีแต่ความเดือดร้อน มีแต่ความวุ่นวายเนิ่นนาระบาย ไม่รู้จักจบสิ้น มีแต่กรรมเครื่องเศร้าหมองครอบงำ “จิตวิญญาณ-ปัญญา-ความคิด” ให้ตกต่ำ (ปวคฺมโน) กลายเป็นจิตไฟต่ำแห่งอกุศลกรรมบถทั้ง ๑๐ อย่าง ได้แก่ **กายทุจริต ๓-วจีทุจริต ๔-มโนทุจริต ๓** ซึ่งก็หมายถึง (๑) **ศีล-อธิศีลสิกขา** (๒) **สมาธิ-อธิจิตตสิกขา** (๓) **ปัญญา-อธิปัญญาสิกขา** อันสิ่งทั้งหลายนั่นเอง ในความเป็นจริงนั้น เมื่อมี “ปัญญาเห็นธรรม” ได้ก่อน (ดวงตาเห็นธรรม) ย่อมก่อให้เกิดเห็นศีลอันยิ่งในการควบคุมพฤติกรรมทางร่างกาย มีจิตอันยิ่งที่จะควบคุมถ้อยคำที่สั่งความคิดที่ถูกต้อง และมีปัญญาอันยิ่งเป็นปัญญาที่ถูกต้อง (สัมมาทิฏฐิ) ในการตรัสรู้ธรรม (สัมโพธิ) ได้ในที่สุดที่เป็นมโนวิญญาณโดยธรรม ความสมบูรณ์แห่งกรรมทั้งหลาย ได้แก่ (๑) **กายกรรม-ศีล** (๒) **วจีกรรม-สมาธิ** และ (๓) **มโนกรรม-สมาธิ-ปัญญา** นั่นคือ “ไตรสิกขา-สิกขา ๓” อันเป็นหนทางแห่งหลักธรรม “มัชฌิมาปฏิปทา” โดย “อริยมรรคมีองค์ ๘” บุคคลใดมีสภาวะธรรมดังกล่าวบังเกิดขึ้นในตน บุคคลนั้นยอมเข้าถึงภาวะอันเป็นอริยมรรคได้อย่างแน่นอน ไม่หลงในสิ่งที่ไร้แก่นสาร อันหาประโยชน์ไม่ได้ ยอมแสวงหาสิ่งที่เป็นอริยะอันประเสริฐไว้ในชีวิต ไม่ยอมเสียเวลาในการเจริญภาวนาธรรม (สมาธิภาวนา ๔) ของตนให้สูญเสียเวลาชีวิตไปเปล่าๆ ในแต่ละวัน การเจริญ “จิตตภาวนา” นั้น ย่อมเกิดขึ้นได้เสมอทุกขณะจิต ไม่ได้จำกัดว่าจะเป็นเวลาใดเวลาหนึ่งของช่วงชีวิต เพราะมนุษย์บอกเวลาตายของตนไม่ได้ จึงไม่ควรประมาทตราบไต่ยังไม่สามารถตรัสรู้ได้จริง ถึงตรัสรู้ได้แล้วก็ไม่ควรประมาทเลย (อัปปมาตะ) อย่างเสียเวลาในการสั่งสมบารมีธรรม เวลาของชีวิตมีน้อยมาก จิตกับปัญญาเป็นตัวบ่งบอกให้มีชีวิตรอดเพื่อเจริญภาวนาธรรมของตนอันเป็นแก่นสารเป็นสาระที่พึงแห่งชีวิตได้ ซึ่งจิตต้องเป็น “จิตตสมาธิ” และปัญญา

ต้องเป็น “ปัญญาเห็นธรรม” เพื่อการตรัสรู้ในธรรมทั้งหลาย นั่นคือ “อริยสัจธรรม” (อริสัจ ๔) หรือความจริงตาม “กฎธรรมชาติ” ไม่ใช่ความจริงตามที่ตนเองคิดเอาเอง เป้าเสกขันธ์ทั้งสี่นั้น ย่อมไม่ใช่ความรู้ถูกต้องตาม “หลักการทางวิทยาศาสตร์” ที่เรียกว่า “สูตร-ทฤษฎี-หลักการ” หรือ “สมการ” ต่างๆ เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางธรรมชาติถึงเป็นจริงขั้นสูงสุด (ปรมาตม์) หรือ “สัจธรรม-อริยสัจธรรม” จนถึง “ปรมาตม์สัจจะ” ซึ่งในทางพุทธศาสนาปฏิเสธความจริงไม่แน่นอนด้าน “สมมติสัจจะ” ฉะนั้น ความเข้าใจที่ถูกต้องถึงความเป็นจริงนั้น จึงเป็นเรื่องที่ยิ่งใหญ่สำหรับชาวพุทธมามากะทั้งหลาย เพื่อป้องกันความหลงมกตามกระแสสังคมโลกที่ผิดๆ ที่จะก่อให้เกิดความเดือดร้อนด้วยสังกิละทั้งหลาย (สังสารทุกข์) ในทางปฏิบัตินี้ ผู้ที่บรรลุผลแห่งการปฏิบัติธรรมนั้น ย่อมเป็นผู้ปราศจาก “โศกะ-ปริเทวะ-ทุกข์-โทมนัส-อุปายาส” อันเป็นอารมณ์ของพระอรหันต์ ซึ่งเป็นจิตทางคุณภาพขั้นสูงที่ประกอบด้วยปัญญาแห่งความหลุดพ้น ถึงแม้ว่าร่างกายจะยังอยู่ใน “โลกียภูมิ” ก็ตาม แต่จิตวิญญาณนั้นต้องเจริญรุ่งเรืองอยู่ใน “โลกุตตรธรรม” หรือ “โลกุตตรภูมิ” เส้นทางดำเนินชีวิตดังกล่าวนี้ ต่างเป็นที่สรรเสริญของพระอริยเจ้าทั้งหลาย เพราะฉะนั้น บรรดาชาวพุทธทั้งหลายก็อย่าไปเสียเวลาในการเจริญภาวนาของตนอีกเลย เพราะเวลาของชีวิตมันมีเหลือน้อยเหลือเกินแล้ว.

